

ŚWIĘTO NARODOWY DZIEŃ PAMIĘCI „ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH

Polskie święto państwowe, obchodzone corocznie 1 marca, , poświęcone pamięci Żołnierzy Wyklętych – żołnierzom antykomunistycznego i niepodległościowego podziemia, ustanowione na mocy ustawy z dnia 3 lutego 2011 roku. Święto nie jest dniem wolnym od pracy.

W 2001 roku Sejm Rzeczypospolitej Polskiej podjął uchwałę, w której uznał zasługi organizacji i grup niepodległościowych, które po zakończeniu II wojny światowej zdecydowały się na podjęcie nierównej walki o suwerenność i niepodległość Polski, oddając w ten sposób hołd poległym i pomordowanym oraz wszystkim więzionym i prześladowanym członkom organizacji Wolność i Niezawisłość. Było to pierwsze tej rangi uhonorowanie żołnierzy zbrojnego podziemia antykomunistycznego. W 2009 roku organizacje kombatanckie, skupione wokół Porozumienia Organizacji Kombatanckich i Niepodległościowych, reprezentujące takie organizacje jak: Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” Związek Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych, Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej wsparte przez opolskie władze samorządowe, zwróciły się o ustalenie dnia 1 marca Dniem Żołnierzy Antykomunistycznego Podziemia⁴. Od początku poparcia dla inicjatywy zadeklarowały kluby parlamentarne Platformy Obywatelskiej i Prawa i Sprawiedliwości.

Inicjatywę ustawodawczą w zakresie uchwalenia nowego święta podjął w 2010 roku prezydent Lech Kaczyński. Uzasadnienie dołączone do projektu ustawy głosiło, że ustanowienie święta jest wyrazem hołdu dla żołnierzy drugiej konspiracji za świadectwo męstwa, niezłomnej postawy patriotycznej i przywiązania do tradycji patriotycznych, za krew przelaną w obronie Ojczyzny (...). Narodowy Dzień pamięci "Żołnierzy Wyklętych" to także wyraz hołdu licznym społecznościom lokalnym, których patriotyzm i stała gotowość ofiar na rzecz idei niepodległościowej pozwoliły na kontynuację oporu na długie lata⁴.

Po śmierci prezydenta Lecha Kaczyńskiego prezydent Bronisław Komorowski podtrzymał projekt, ale uchwalenie nowego święta przeciągało się. O uchwalenie ustawy apelowała w grudniu 2010 roku Fundacja "Polska się Upomni". Na początku 2011 roku Fundacja ta, organizacje kombatanckie i prof. Jan Żaryn sygnowały Porozumienie na rzecz obchodów dnia i roku Żołnierzy Wyklętych, stanowiące sobie za główny cel wspieranie ustanowienia Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych świętem państwowym. Działania porozumienia zostały przedstawione na konferencji prasowej w lutym 2011 roku.

Początek preambuły projektu Ustawy o ustanowieniu Narodowego Dnia Pamięci "Żołnierzy Wyklętych" brzmiał następująco: **W hołdzie „Żołnierzom Wyklętym” — bohaterom antykomunistycznego podziemia, którzy w obronie niepodległego bytu Państwa**

Polskiego, walcząc o prawo do samostanowienia i urzeczywistnienie dążeń demokratycznych społeczeństwa polskiego, z bronią w ręku, jak i w inny sposób, przeciwstawili się sowieckiej agresji i narzuconemu siłą reżimowi komunistycznemu...

Prezydencki projekt ustawy z dnia 26 lutego 2010 roku wpłynął do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej 1 marca 2010 roku. Do reprezentowania stanowiska wnioskodawcy upoważnieni byli: zastępca szefa Kancelarii Prezydenta Jacek Sasin i podsekretarz stanu w Kancelarii Prezydenta Andrzej Duda, lecz obaj zostali zdymisjonowani w kwietniu 2010 roku. 31 stycznia 2011 roku prezydent Bronisław Komorowski upoważnił do reprezentowania swojego stanowiska sekretarza stanu w Kancelarii Prezydenta Krzysztofa Łaszkiwicza. Pismem z dnia 8 czerwca 2010 roku Rada Ministrów pozytywnie zaopiniowała przedstawiony jej projekt, wskazując, że uzupełnia on katalog świąt i dni pamięci, upowszechniających tradycje walk o Wolną Polskę.

Pierwsze czytanie projektu ustawy w dniu 2 lutego 2011 roku. Przyjęta w komisji wersja trafiła pod głosowanie do sejm w tym samym dniu. Po wysłuchaniu sprawozdania niezwłocznie przystąpiono do III czytania. Ustawę w głosowaniu poparły niemal jednogłośnie wszystkie parlamentarne kluby poselskie. Za przyjęciem ustawy głosowało 406 spośród 417 obecnych posłów, 8 było przeciw, 3 się wstrzymało. Przyjęta przez sejm ustawa trafiła pod obrady senatu 4 lutego 2011 roku. Senat przyjął ustawę bez poprawek. Prezydent Bronisław Komorowski podpisał ustawę w dniu 9 lutego 2011 roku. Ustawa została opublikowana w Dzienniku Ustaw Nr 32, poz. 160 z 15 lutego 2011 roku.

Uzasadnienie projektu ustawy nie wyjaśnia, dlaczego na celebrowanie Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” wybrano dzień 1 marca. Pomysł ustanowienia święta w tym terminie wysunął ówczesny prezes Instytutu Pamięci Narodowej Janusz Kurtyka. Tego dnia w 1951 roku w więzieniu mokotowskim wykonano wyrok śmierci na siedmiu członkach IV Komendy Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”: Łukaszu Cieplińskim, Mieczysławie Kawalcu, Józefie Batorym, Adamie Lazarowiczu, Franciszku Błazeju, Karolu Chmielu i Józefie Rzepce – będących ostatnim ogólnopolskim koordynatorem „Walki o Wolność i Niezawisłość Polski z nową sowiecką okupacją. Jak wyjaśnił przedstawiciel wnioskodawcy na posiedzeniu Komisji, wybór daty był nieprzypadkowy także z tego powodu, że w ten sposób nawiązano do uchwały sejmowej z 2001 roku. Inicjatorom powstania święta zależało szczególnie na ustanowieniu go przed 1 marca 2011 roku, aby pierwszymi obchodami uczcić 60. rocznicę zamordowania dowództwa.

Żołnierze wyklęci – określenie żołnierzy podziemia niepodległościowego i

antykomunistycznego i stawiających opór próbie sowietyzacji Polski i podporządkowania jej ZSRR w latach 40. XX wieku, ostatni „żołnierz wyklęty” – Józef Franczak ps. „Lalek”

z oddziału kpt. Zdzisława Brońskiego „Uskoka” – zginął w obławie w Majdanie Kozic Górnych pod Piaskami (woj. lubelskie) osiemnaście lat po wojnie – 21 października 1963 roku.

Lech Kaczyński, wizyta w Lublinie. Przekazanie Krzyża Komandorskiego z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski, nadanego pośmiertnie Józefowi Franczakowi – „Lalkowi” na ręce syna – Marka Franczaka

Już w roku 1943 w związku z niemieckimi klęskami na wschodnim froncie dowództwo AK rozpoczęło tworzenie struktur na wypadek okupacji przez ZSRR. Powstała organizacja NIE łącząca struktury cywilne i wojskowe, mająca na celu samoobronę i podtrzymywanie morale polskiego społeczeństwa w oczekiwaniu na wojnę Zachodu z ZSRR. Organizacja ta jednak została znacznie osłabiona w wyniku akcji „Burza” i powstania warszawskiego, dodatkowym ciosem było aresztowanie dwóch najważniejszych osób w konspiracji: gen. bryg. Emila Fieldorfa i gen. bryg. Leopolda Okulickiego. 7 maja 1945 rozwiązano NIE i powołano nową organizację: Delegaturę Sił Zbrojnych na Kraj, która przetrwała kilka miesięcy i została zastąpiona Ruchem Oporu bez Wojny i Dywersji „Wolność i Niezawisłość”.

Sytuacja, w której znalazły się organizacje niepodległościowe, była skrajnie ciężka: w kraju szalał terror NKWD i polskich służb bezpieczeństwa, zachodnie mocarstwa przestały uznawać rząd emigracyjny, a od działań Delegatury odciął się premier Stanisław Mikołajczyk szukający możliwości kompromisu z komunistami. WiN zamierzało unikać konfrontacji i walk, a skupić się na metodach politycznego i propagandowego wpływu na społeczeństwo. W zbliżających się wyborach poparto jedyną legalną opozycję: Polskie Stronnictwo Ludowe. W rzeczywistości jednak poakaowskie oddziały, nastawione na walkę zbrojną, nie potrafiły i nie chciały przestawić się na działalność cywilną. W największym okresie działalności organizacja liczyła 25-30 tys. ludzi.

Akcje większości oddziałów podziemia antykomunistycznego były wymierzone w oddziały zbrojne UB, KBW, MO oraz akcji ekspropriacyjnych. Do akcji ekspropriacyjnych zalicza się między innymi akcje wielkopolskiego oddziału Antoniego Fryszowskiego: napad na spółdzielnię Samopomocy Chłopskiej w Wierzbinku (wrzesień 1946) i napad na spółdzielnię SCh w Mostkach (maj 1947).

NKWD i bezpieka walczyła z konspiracją niepodległościową podstępными metodami, już w 1945 roku po aresztowaniu Jana Mazurkiewicza ps. „Radosław” utworzono tzw. Centralną Komisję Likwidacyjną AK. „Radosław” zwrócił się do AK-owców z apelem o ujawnienie się i skorzystanie z amnestii. Była ona jednak podwójnym oszustwem – nie dość że obiecywała „łaskę”, mimo iż żołnierze AK nie popełnili przestępstw przeciwko narodowi, to jeszcze ubecy mieli tajną instrukcję, by ujawniających się AK-owców po ich ewidencji „internować i odosobnić”. W 1945 roku ujawniło się ok. 50 tys. żołnierzy podziemia. Taktykę tę powtórzono również w amnestii z 1947 roku, ujawniło się wtedy 76 774 osób. Zebrana w toku przesłuchań wiedza posłużyła do późniejszych represji wobec ujawnionych i dotarcie do osób nadal prowadzących walkę.

Wiarołomne obietnice, groźby i tortury bezpieki okazały się główną bronią w walce z dowództwem antykomunistycznego podziemia. I Zarząd WiN pojmano, gdy szef Departamentu Śledczego MBP Józef Różański obiecał aresztowanej kurierce Emilii Malessie, że nikomu nic się nie stanie. Kurierka natychmiast podjęła próby interwencji domagając się dotrzymania umowy i uwolnienia ujawnionych przez nią żołnierzy podziemia, ale nie przyniosło to żadnego skutku. W 1949 roku w akcie protestu i rozpaczony popełniła samobójstwo. Aresztowany prezes I Zarządu WiN Jan Rzepecki, mimo iż krytykował Jana Mazurkiewicza, zawierzywszy gwarancjom śledczych MBP o nierepresjonowaniu ujawnił wszystkich swoich współpracowników i nawoływał do ujawnienia się pozostałych członków WiN-u.

Również szef IV Zarządu WiN podpułkownik Łukasz Ciepliński został zmuszony torturami i obietnicami do zdekonspirowania współpracowników. Po likwidacji IV zarządu UB utworzyło w ramach operacji Cezary fikcyjny V Zarząd WiN, którego głównym celem była dezinformacja wywiadów zachodnich.

W sumie zdaniem prof. Jana Żaryna ponad 20 tysięcy żołnierzy zginęło bądź zostało zamordowanych skrytobójczo lub w więzieniach NKWD i ubeckich, część wywieziono na Wschód, wielu skazano na kary pozbawienia wolności. W końcu lat 40-tych i na początku 50-tych ponad 250 tys. ludzi więziono i przetrzymywano w obozach pracy.

OPRACOWANIE WŁASNE: RYSZARD JASKOWSKI

WYKORZYSTANO: WIKIPEDIA